

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ

У роботі визначена роль страхування та ризик-менеджменту у сфері корпоративної соціальної відповідальності. Розглядається теорія позиційного відгуку та відповідна їй інноваційна модель IRT для аналізу комплексних, якісно-визначених характеристик даної сфери. Запропонована розгорнута система показників з урахуванням страхування, яка дозволяє поглибити вивчення соціальної відповідальності у стратегії ризик-менеджменту.

Ключові слова: соціальна відповідальність; навколишнє середовище; сталий розвиток; громадська організація, ризик-менеджмент; методологія дослідження; моделювання, інновація.

Вступ. Проблема стратегії корпоративної соціальної відповідальності привертає усе більшу увагу як менеджерів, так і інвесторів, преси, політиків, науковців, споживачів та суспільства в цілому. Впровадження соціальної корпоративної відповідальності стає все більш необхідним елементом для ефективного функціонування бізнесу в умовах наростаючої конкуренції та виникнення нових фінансових і нефінансових ризиків.

Більшість вчених схиляється до висновку, що реалізація соціальної відповідальності може дати додаткові переваги для бізнесу та посилить значущість і ефект соціальних інвестицій. Однак більшість компаній, в тому числі і страхових, на сьогоднішній день не акцентують увагу на дотриманні принципів добросовісної конкуренції, виконанні у повному обсязі зобов'язань, як перед державою, так і перед партнерами, робітниками та клієнтами. В основному існують суто номінальні форми соціальної відповідальності а не розуміння її, як невід'ємної складової бізнес-середовища [5, с.12].

При впровадженні соціальних програм виникає проблема балансу ефективності для громади та суспільства та вигоди для компанії. З точки зору досягнення економічних цілей корпоративна соціальна відповідальність для бізнесу найбільше проявляється в таких сферах, як, фінанси, страхування, управління персоналом, маркетинг. Особливо слід визначити цінність заходів корпоративної соціальної відповідальності у сфері ризик-менеджменту.

Дотримання соціальних норм та вимог дає страховим компаніям наступні вигоди: вдосконалюється ризик-менеджмент завдяки запобіганню та ефективному управлінню ризиками різних видів; закріплюються партнерські зв'язки, забезпечується своєчасний доступ до актуальної компетентної інформації, забезпечується швидкість реагування на критичні проблеми в регіоні, формується висока репутація компаній у клієнтів. Крім того, з'являється можливість використовувати кошти фондів, що створюються підприємствами під соціально-орієнтованими програмами. Отже актуальність даної теми пояснюється необхідністю підвищити увагу, як теоретиків в галузі корпоративної соціальної відповідальності так і практичних робітників [8, с.23].

Незважаючи на велику увагу до проблем корпоративної соціальної відповідальності методологія її дослідження залишається і досі не достатньо вивченою, проблемною є методика визначення комплексної соціальної оцінки діяльності компаній у сфері сталого розвитку.

Метою даної роботи є вивчення статистичного інструментарію для оцінки соціальної значущості страхових компаній в умовах сталого розвитку. Відповідно до мети були виконані наступні завдання: визначені теоретичні засади соціальної корпоративної відповідальності;

проаналізовані деякі соціальні проблеми окремих галузей економіки та спрямування інвестицій страховими компаніями у соціально-орієнтовані напрями розвитку економіки; обґрунтована необхідність впровадження системи якісних та кількісних показників щодо визначення позитивного ефекту (вигоди) від соціально-орієнтованої діяльності.

Предметом даного дослідження є вивчення інноваційних підходів до методології дослідження соціальної відповідальності у сфері страхування та ризик-менеджменту. Об'єкт дослідження – сукупність методів та інструментарію наукових досліджень для аналізу соціальної відповідальності страхування та ризик-менеджменту.

Огляд літератури. Питанням, що стосуються страхових відносин, приділяли увагу такі науковці як В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич, О.В. Гринюк, С.С. Осадець, О.О. Гаманкова, Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк та багато інших дослідників. Однак, не зважаючи на підвищений науковий інтерес до страхових відносин у цілому, багато питань щодо проблем впровадження інноваційних продуктів страхування в умовах соціальної відповідальності залишаються без належної уваги.

Вирішенню питань та проблем, пов'язаних з розвитком і впровадженням корпоративної соціальної відповідальності присвячено праці зарубіжних дослідників та науковців, зокрема таких як Керролла А., Котлера Ф., Маквільямса А., Портера М. Велика увага приділяється створенню методик оцінки корпоративної соціальної відповідальності в роботах зарубіжних вчених: Дж. Вайс, Д. Віндзор, Т. Доналдсон, Р. Каплан, Д. Нортон. Проблемами теоретичного обґрунтування та побудови моделей присвячені роботи Stenner P., Staintin Rogers R. Boyd B., Gove S., Hitt M. Carroll R.J., Primo D.M., Richter B.K, Waddock S., Graves S. [11, 12, 14, 16].

Концепції корпоративної соціальної відповідальності знаходяться у центрі уваги і вітчизняних науковців. Так, зокрема Колотом А. досліджується сучасна філософія корпоративної соціальної відповідальності та теоретичні засади корпоративної соціальної відповідальності у контексті формування та еволюції світової економічної думки.

Теоретичні питання щодо необхідності впровадження принципів корпоративної соціальної відповідальності, методик її оцінки, об'єктів та показників розглядаються у вітчизняній науковій літературі такими вченими, як Березіна С., Будьонна Л., Євтушенко В., Жуковська В., Мельник С. [3].

Аналіз наукової літератури показує, що досить велика увага приділялася загальнотеоретичним питанням, таким як підходи до моделей корпоративної соціальної відповідальності, а також факторам, що вплива-

ють на впровадження корпоративної соціальної відповідальності. Оцінці економічного та соціального ефекту від впровадження корпоративної соціальної відповідальності та підвищенню ефективності корпоративної стратегії присвячені роботи Харламової А. [8, с. 17-23]. Публікації Баюри Д. стосуються визначенню сутності, принципів та основних компонентів корпоративної соціальної відповідальності в системі корпоративного управління [2, с. 60-63]. Проблематика формування в Україні соціального партнерства висвітлена в окремих роботах Д. Богині, О. Грішної, В. Герасимчука та інших вчених.

Незважаючи на значний вклад вчених у розвиток стратегії корпоративної соціальної відповідальності, дослідження, переважно носять розрізнений несистемний характер. Недостатньо вивченими залишаються питання ефективного впливу практичної реалізації соціальної відповідальності на суспільство.

Методологія дослідження. Дана стаття ґрунтується на загальнонаукових, економічних та фінансово-статистичних методах дослідження. Насамперед, це методи, що використовуються на теоретичному рівні дослідження (індукція, дедукція, системний підхід). Наукові теорії сучасної методології дослідження передбачають встановлення окремих факторів, які поступово накопичуються, та систематизуються. Це і дозволяє визначити нові наукові поняття (категорії).

Теоретичні аспекти статті передбачають визначення наступних категорій, відповідно до Концепції Національної стратегії соціальної відповідальності бізнесу в Україні [5, с. 3-4]:

Соціальна відповідальність – відповідальність організації за вплив рішень і дій на суспільство, навколишнє середовище шляхом прозорості та етичної поведінки, яка сприяє сталому розвитку, у т.ч. здоров'ю і добробуту суспільства; зважає на очікування заінтересованих сторін; відповідає чинному законодавству і міжнародним нормам поведінки; інтегрована у діяльність організації та практикується в її відносинах.

Сталий розвиток – розвиток, що відповідає потребам теперішнього часу і забезпечує майбутнім поколінням можливість задовольняти їхні власні потреби.

Навколишнє середовище – природне оточення, в якому діє організація, у т.ч.: повітря, вода, земля, природні ресурси, флора, фауна та люди в їх взаємозв'язку.

Громадська організація – об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів.

Ризик-менеджмент – система заходів організаційно-фінансового характеру необхідних для усунення, попередження випадкових непередбачуваних подій та фінансування втрат пов'язаних з цими подіями.

Методологічною основою науково-теоретичної концепції є системний підхід, де об'єктом виступає система, що об'єднує певну множину взаємодіючих елементів в єдине ціле. Взаємозв'язок між системою та її складовими підпорядковуються діалектиці цілого і частини. Так, в роботі запропонована розгорнута система показників з урахуванням страхування, яка дозволяє поглибити вивчення соціальної відповідальності у стратегії ризик-менеджменту.

У статті розглядаються методи, які об'єднують теоретичний та емпіричний рівні дослідження. Це, насамперед, аналіз соціально – економічного та фінансового розвитку, який поділяє сукупність, що вивчається на окремі складові, а також синтез, який об'єднує раніше виділені предмети з метою поглибленого вивчення сутності явищ. В ході дослідження використовувалась ар-

гументація, як обґрунтування та оцінювання доводів на захист певної тези.

Методологія наукового дослідження передбачає впровадження методик обробки даних шляхом їх збирання, систематизації, аналізу, узагальнення і логічного осмислення. Оцінка соціальної корпоративної відповідальності була використана на базі KLD STATS (Statistical Tools for Analyzing Trends in Social and Environmental Performance – Статистичні інструменти аналізу трендів соціальної та природної успішності) [12].

Емпіричне дослідження передбачало відображення різних методів збору інформації, зокрема вибіркоче спостереження. Збір інформації потребує зведення та групування, що дає можливість упорядкувати первинний матеріал, систематизувати досліджену сукупність. За логікою наукового дослідження це створює базу для подальшого аналізу, порівняння та оцінювання.

В аналізі використовувалась також аналогія, як спосіб пізнання. На основі подібності об'єктів за певними ознаками, було зроблено умовивід щодо подібності явищ. Результати дослідження були інтерпретовані в доступній формі, що необхідно для їх розуміння.

Інноваційною складовою є розробка моделей корпоративної соціальної відповідальності з урахуванням особливостей окремих галузей економіки. Запропонована розгорнута система показників з урахуванням сектору страхування розширює сферу охоплення (покриває) корпоративною соціальною відповідальністю, але зводить загальну кількість показників при розробці моделі IRT теорії позиційного відгуку.

Динаміка соціальної корпоративної діяльності компанії за декілька років дозволила дати порівняльну характеристику ефективності соціальної активності компанії та оцінку їх соціально-орієнтованій діяльності.

Значна увага була приділена таблично-графічним методам, які дозволяють зробити наочним наукове узагальнення фактів, з'ясувати закономірностей, вивчити взаємозв'язки. Графіки, як подання інформації у формі кількісних показників за допомогою геометричних ліній та фігур сприяють наочності та кращому розумінні тенденцій і закономірностей [15].

З точки зору функціональною ознаки економічного аналізу в роботі був здійснений аналіз офіційних статистичних звітів, які відносяться до фінансово-економічного та соціально-демографічного аналізу.

Основні результати.

Труднощі у дослідженнях стратегічного менеджменту викликає той факт, що індивідуальні та корпоративні характеристики, які досліджуються неможливо визначити безпосередньо і оцінити, наскільки добре керованою є та чи інша компанія, чи вона є переважно підприємницькою, чи соціально-орієнтованою.

Сутність корпоративної соціальної відповідальності є складним, оскільки кожна компанія вкладає свій власний зміст у поняття "відповідальності". Разом з тим слід відзначити, що вона повинна бути пов'язана, насамперед, з поняттям стабільного розвитку, який передбачає взаємовідносини бізнес-середовища з навколишнім природним середовищем, соціальною сферою та розвитком суспільства в цілому [2, с. 61].

Деякі автори розуміють корпоративну соціальну відповідальність як юридичну відповідальність та зобов'язання перед законом, а для деякого – це, в першу чергу, моральний обов'язок перед суспільством. У даному випадку, по суті, необхідно коректно виразити якісні категорії кількісними показниками. Для вирішення таких розбіжностей при оцінці підприємств пропонується використо-

увати термін "корпоративна соціальна успішність" замість "відповідальність" [11, 12]. Беручи до уваги той факт, що зазвичай активне прийняття компаніями стратегій сталого розвитку позитивно впливає на їх імідж. Недотримання норм сталого розвитку може мати негативний ефект не лише для навколишнього середовища та суспільства, але й для розвитку кожної конкретної компанії. Отже вірна оцінка компаній повинна визначатись з огляду на її соціальну орієнтованість та відповідальність.

Щодо сфери ризик-менеджменту, корпоративна соціальна відповідальність повинна сприяти перерозподілу

інвестицій, як формі диверсифікації діяльності страховика, яка полягає у виході компанії за традиційні рамки страхування для досягнення соціального ефекту. Це проявляється в тому, що інвестиції вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності та інші види, з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

Розглянемо розподіл інвестицій страховими компаніями у соціально-орієнтовані напрями розвитку економіки у 2014 – 2015 роках.

Таблиця 1. Розподіл інвестицій страховими компаніями у соціально-орієнтовані напрями розвитку економіки

Показники	Активи			
	млн. грн.		Структура активів	
	30.09.14	30.09.15	30.09.14	30.09.15
Загальна сума активів, якими представлені технічні резерви зі страхування життя, у тому числі:	14 727,0	17 711,9	100,0%	100,0%
Інвестиції в економіку України за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України	7,6	0,9	0,1%	0,005%
У тому числі розроблення та впровадження високотехнологічного устаткування, іншої інноваційної продукції, ресурсо- та енергозберігаючих технологій;	7,3	0,4	0,05%	0,002%
Розвиток інфраструктура туризму	0,3	0,5	0,002%	0,003%

Джерело: Розроблено авторами на основі [7].

Дані таблиці показують, що кошти технічних резервів та резервів зі страхування життя склали у 2014 та 2015 роках відповідно 14,7 млн.грн. та 15,7 млрд. грн., що свідчить про динаміку їх зростання. В той же час, інвестиції в економіку України за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України, склали лише відповідно 7,6 млн.грн. та 0,9 млн.грн., що становило відповідно 0,1% та 0,005% від загальної суми активів і зменшилось за цей період майже в 20 разів. Ще гірше становище спостерігалось з вкладанням інвестицій у розроблення та впровадження високотехнологічного устаткування, іншої інноваційної продукції, ресурсо- та енергозберігаючих технологій, що забезпечує реалізацію корпоративної соціальної відповідальності та соціальної захищеності населення. Скорочення частки даного напрямку інвестицій у 2015 році в 25 разів призвело до того, що вона становила лише 0,002%. Може порадувати лише спрямування інвестицій у розвиток інфраструктури туризму, який

зріс у 2015 році до 0,5 млн.грн. (0,003% від загальної суми активів). Такий стан речей щодо корпоративної соціальної відповідальності є неприпустимим та небезпечним щодо соціально-політичних вибухів.

Соціальний захист та соціальна справедливість забезпечуються тим, що громадяни мають вільний доступ до системи соціального страхування, що, в свою чергу, надає йому соціальної значимості і обумовлює обов'язковість участі громадян в системі соціального страхування.

Корпоративна соціальна відповідальність передбачає впровадження здоров'язберігаючих технологій; забезпечення достойної праці; корпоративне громадянство; практику трудових відносин крізь призму концепції сталого розвитку.

Розглянемо деякі соціальні проблеми охорони праці, зокрема рівень травматизму по галузях економіки.

Таблиця 2. Кількість нещасних випадків протягом 2014 та 2015 років за галузями економіки

Галузь економіки	2014 рік	2015 рік
Добувна промисловість	1053	953
Транспортна	427	428
Сільськогосподарська	425	387
Металургійне виробництво	303	262
Охорона здоров'я	278	241
Будівництво	231	231
Оптова торгівля	238	219
Виробництво харчової продукції	245	215
Державне управління та оборона	225	202
Освіта	164	158
Постачання електроенергії та газу	140	154
Виробництво машин і устаткування	141	139
Діяльність у сфері адміністрування та допоміжного обслуговування	125	115
Виробництво гумових і пластичних виробів	131	113
Виробництво виробів із деревини, паперу	100	100

Джерело: [7].

Дані таблиці свідчать про те, що рівень травматизму досить високий в країні. Найбільша кількість травм припадає на добувну промисловість. Їх розміру 2014 році становив 1053 од., а в 2015 році 953 од. Зменшення цього показника можна пояснити тим, що більшість

шахт в Донецькій та Луганській областях припинили свою діяльність. Викликають сумніви данні, що свідчать про зменшення кількості травм у Державному управлінні та обороні, і це в той час, коли в країні оголошено АТО та де-факто йде війна. Це також є свідченням того,

що система страхування не достатньо охоплює ті верства населення, які є найбільш уразливими та потребують матеріального та соціального захисту і допомоги.

Завдання страхування та ризик-менеджменту повинно бути спрямовано на розробку таких інноваційних страхових продуктів, які б стимулювали та сприяли забезпеченню корпоративної соціальної відповідальності, що, в свою чергу, дозволило б одержати конкретну корпоративну соціальну цінність шляхом перерозподілу інвестицій.

Для більш ефективного вивчення питань стратегічного менеджменту необхідно урізноманітнити та вдосконалити традиційно прийнятий методологічний інструментарій. Надзвичайно важливим є розробка методів, які б дозволили вивчати необхідні проблеми та феномени виходячи з наявних практичних потреб компаній, а не із існуючих даних та звичних методів.

Дослідники пропонують систему показників для аналізу таких явищ на базі численних характеристик, які легко можуть знайдено в ході статистичного спостереження використовуючи факторний аналіз дотримуючись техніки додавання показників, або спрощення даних [11, 12]. Такий підхід є більш коректним у порівнянні з використанням одного показника. Так, проаналізувавши велику кількість інформації можна уникнути похибки, яка може бути спричинена застосуванням одного або невеликої чисельності показників. Проте, цей метод має також ряд недоліків. Так, використовуючи техніку додавання показників-індексів припускається, що всі вони відіграють однаково велику роль в аналізі. Звичайно, це дуже велике припущення, і його важко виправдати теоретично. Однак, така техніка широко застосовується для обчислень у сфері сталого розвитку поряд із G-індексом, який також часто використовують для аналізу корпоративного управління. Техніка спрощення даних на основі факторного аналізу дозволяє краще описати залежності і взаємозв'язки використовуючи певну шкалу підприємницької орієнтації, але ряд науковців вважає її досить негнучкою [12].

У січні 2016 року журнал "Стратегічний менеджмент" опублікував статтю, де пропонується аналізувати сталий розвиток підприємства у динаміці на основі теорії позиційного відгуку для оцінки показників з використанням бази даних KLD (назва D-SOCIAL-KLD). Теорія позиційного відгуку (IRT – Item Response Theory) використовує характеристики-показники як зважені індикатори дослідження [12]. Іншими словами, комплексні заходи з підтримки сталого розвитку, проведені певною компанією, важитимуть більше, а ніж окремі кроки. На базі такої теорії порівняльний аналіз та оцінка окремих компаній будуть визначені точніше та коректніше.

Модель IRT може покращити існуючий інструментарій аналізу шляхом вимірювання комплексних, узагальнюючих, якісно-визначених, але скритих (латентних) характеристик, основаних на багатому та теоретико-обґрунтованому розумінні того, як ці характеристики формуються на базових показниках. Це надає дослідникам змогу відповісти на ряд важливих питань, а саме: чи являються відмінності у індивідуальних та корпоративних показниках за традиційного виміру дійсними, чи спричинені систематичною похибкою у вимірах? Як кожна окрема компанія та групи компаній змінюються з часом? Чи являються певні позиції у індексі кращими чи гіршими у виявленні різних характеристик компанії, та якщо так, то на скільки?

Дані, що вводяться у модель IRT для оцінки латентних характеристик можуть являти собою систему або

набір інших спостережених вимірів, наприклад, чи мала місце певна поведінка, чи ні. Таким чином, оцінюється якість як відповідей, так і самих запитань. Крім того, IRT може працювати як з альтернативними (бінарними) даними (з відповідями, наприклад "так" / "ні"; "відсутній" / "присутній"; "вірно" / "не вірно"; 1/0), так і з шкалою (наприклад, відповіді від 1 до 5) та додатковими параметрами, що дозволяє методу бути більш гнучкою.

Базова модель IRT виглядає наступним чином [16]:

$$IRT = F(-a_j + B_j p_i) \quad (1)$$

де i – підприємства-респонденти; j – позиції-показники, що описують респондентів; F – як правило, логістика стандартної нормальної функції; p_i – узагальнююча (латентна) характеристика для кожного респондента; a_j – зважений показник складності по кожній позиції; B_j – показник розподілу показників-позицій між респондентами.

Інноваційним підходом (проривом) у методології оцінки соціальної корпоративної відповідальності можна вважати KLD STATS (Statistical Tools for Analyzing Trends in Social and Environmental Performance – Статистичні інструменти аналізу трендів соціальної та екологічної успішності). Дані KLD STATS були першими, що змогли зафіксувати велику кількість корпоративних заходів, пов'язаних із соціальною корпоративною відповідальністю, по великій кількості категорій серед численних компаній за декілька років. KLD-індекс розраховується для певної компанії станом на певний рік шляхом додавання великої кількості бінарних показників "потужності" та відніманням бінарних "проблемних" показників [12,16].

За пропонуваною методикою набір даних KLD STATS включає 80 бінарних показників того, чи відповідає певна компанія поставленим критеріям "спостерігається" або "не спостерігається" по 8 розділам системи показників корпоративної соціальної відповідальності, а саме: навколишнє середовище; громада; права людини; відносини з працівниками; рівноправність; атрибути продукту; управління та зацікавленість у проблемних питаннях бізнесу. KLD визначає одні показники як "потужність", що характеризує соціальну відповідальність, а інші – як "проблемність", що характеризує соціальну безвідповідальність [12].

Зважаючи на те, що кожен з восьми розділів не представлено конкретними показниками, оскільки це питання знаходиться на стадії розробки, наукового пошуку, обґрунтування та апробації, нами запропонована розгорнута систему показників, яка розширює сферу охоплення (покриття) корпоративною соціальною відповідальністю, але зводить загальну кількість показників.

I. Навколишнє природне середовище: 1) рівень викидів шкідливих речовин в атмосферу понад нормою; 2) рівень забруднення водойм; 3) рівень переробки відходів.

II. Місцеве самоврядування (соціальний захист громади): 1) рівень соціальної захищеності; 2) коефіцієнт фінансової незалежності місцевих рад; 3) рівень виконання зобов'язань перед громадою.

III. Охорона праці: 1) погашення заборгованості по заробітній платі; 2) доплати за понаднормовий робочий час; 3) дотримання техніки безпеки (рівень травматизму та професійних захворювань).

IV. Внутрішні корпоративні відносини: 1) кількість конфліктних ситуацій; 2) кількість поданих претензій; 3) експерта оцінка індексу позитивних взаємовідносин.

V. Рівноправність: 1) рівні умови та оплата праці чоловіків і жінок; 2) рівноправність соціальних пакетів для різних категорій працюючих; 3) рівний доступ до навчання та кар'єрного зростання.

VI. Атрибути продукту: 1) якість; 2) безпека; 3) екологічна чистота.

VII. Менеджмент: 1) рівень організації; 2) рівень інноваційних маркетингових технологій; 3) рівень дотримання законодавчих норм.

VIII. Зацікавленість бізнесу: 1) інноваційна складова; 2) рівень підвищення рентабельності; 3) творча складова (визнання, премії, номінації).

IX. Відповідальність бізнесу: 1) рівень технічної безпеки бізнесу; 2) рівень соціальної безпеки бізнесу; 3) рівень фінансової прозорості бізнесу.

X. Соціальне страхування: 1) страхове поле об'єктів страхування; 2) рівень інвестицій на соціальні програми та інноваційні технології; 3) рівень прозорості та відкритості виконання страхових договорів.

Вищезазначена система показників може бути використана у фінансовому секторі економіки, зокрема при оцінці соціальної відповідальності страхових компаній.

Як було зазначено раніше, дуже важко об'єктивно визначити єдину систему оцінки соціальної корпоративної відповідальності для всіх компаній, тому доцільно зосередитися на практичних соціальних вигодах як виміру результативності та успішності соціально відповідальної діяльності. Використовуючи модель IRT, нехай $u_{i,j,t}^d$ – це користь, яку компанія (i) отримує від рішення (проекту) (d) для нормативного показника корпоративної соціальної відповідальності (j) за період часу (t). Користь компанії залежить від її латентного рівня корпоративної соціальної відповідальності ($p_{i,t}$). В свою чергу, рівень корпоративної соціальної відповідальності (успішності) кожної компанії відображено у нормативному показнику ($T_{j,t}^d$), а похибкою є $E_{i,j,t}^d$. Тоді користь можна змоделювати як звичайну квадратичну функцію втрат [16]:

$$u_{i,j,t}^d = |T_{j,t}^d - p_{i,t}|^2 + E_{i,j,t}^d \quad (2)$$

Таким чином, користь від впровадження соціальної корпоративної норми визначається тим, наскільки далеко ця норма знаходиться від базового латентного рівня соціальної корпоративної відповідальності із урахуванням похибки. Відповідно, користь від неприйняття компанією певної норми є функцією відповідності такого неприйняття базовій відповідальності. Такий алгоритм можна використати також для "проблемності" підставивши відповідну категорію замість "потужності".

Пояснимо це наступним чином. Компанія обирає прийняти норму (A), а не відхилити її (R), – якщо вона отримує більшу користь від прийняття, ніж від відхилення, тоді чиста користь прийняття є позитивною. Нехай $z_{i,j,t}$ – це чиста вигода i від прийняття норми j за період часу t . Це можна представити наступною формулою [16]:

$$z_{i,j,t} = u_{i,j,t}^A - u_{i,j,t}^R \quad (3)$$

Підставляючи попередню формулу в дане рівняння та спрощуючи його, будемо мати наступний вираз:

$$z_{i,j,t} = a_{j,t} + B_{j,t}p_{i,t} + E_{i,j,t} \quad (4)$$

Використовуючи зміст показника IRT, $a_{j,t}$ – це параметр важкості прийняття норми j у період часу t . Тобто, при зростанні показника $a_{j,t}$ зростають шанси того, що компанія прийме норму j . $B_{j,t}$ – це дискримінантний параметр прийняття норми j ; якщо він має позитивне значення – більше соціально відповідальних компаній можуть прийняти норму j , і навпаки. Нарешті, $p_{i,t}$ – це базовий латентний показник, значення якого є найбільш важливим при використанні моделі IRT для соціальної корпоративної відповідальності [12, 16].

Завдяки наявності параметру часу, можна дослідити динаміку соціальної корпоративної діяльності компанії за декілька років, що дозволяє дати кращу порівняльну характеристику ефективності соціальної активності різних компаній. Рис 1. показує оцінку соціально-орієнтованої діяльності деяких провідних компаній світу за 1990 – 2010 роки.

Чорна лінія показує значення D-SOCIAL-KLD, а сірий виділений простір – його область довіри. Пунктиром відмічені значення KLD індексу. На рисунку видно, що багато провідних компаній демонструють значні покращення D-SOCIAL-KLD у часі. Проте, це не завжди є дійсним, також, що ставить під сумнів коректність розрахунків KLD індексів за конкретних умов діяльності компанії. Спостерігаються, також, значна різноманітність у динаміці розвитку серед компаній.

Основним недоліком даного методу є його складність. У випадках досліджень досить однорідних компаній та одноманітних характеристик на конкретний рік доцільнішим є використання факторного та інших більш простих методів аналізу [16].

Висновки. Результати проведеного дослідження дозволяють зробити висновок, що корпоративна соціальна відповідальність – це елемент стратегії підприємства, його можливості та ризики. Реалізація соціальної відповідальності повинна відбуватися через впровадження програми дій на довготривалу перспективу, націлену на вирішення важливих стратегічних завдань.

З огляду на вищезазначене в роботі були досліджені інноваційні методологічні підходи для об'єктивного визначення єдиної системи оцінки соціальної корпоративної відповідальності. Наголошувалось на необхідність зосередитися на практичних соціальних вигодах як виміру результативності та успішності соціально відповідальної діяльності. Дотримуючись теорії позиційного відгуку та використовуючи відповідну модель IRT необхідно, насамперед, мати на увазі позитивні результати (вигоди), які отримує окрема компанія та суспільство в цілому від впровадження проекту корпоративної соціальної відповідальності.

У зв'язку з невирішеними проблемами розробки методики комплексної оцінки корпоративної соціальної відповідальності у фінансовому секторі, зокрема, страхування та ризик-менеджменту, в статті запропонована розгорнута система показників з урахуванням даного сектору. Це дозволяє поглибити вивчення соціальної відповідальності у стратегії ризик-менеджменту.

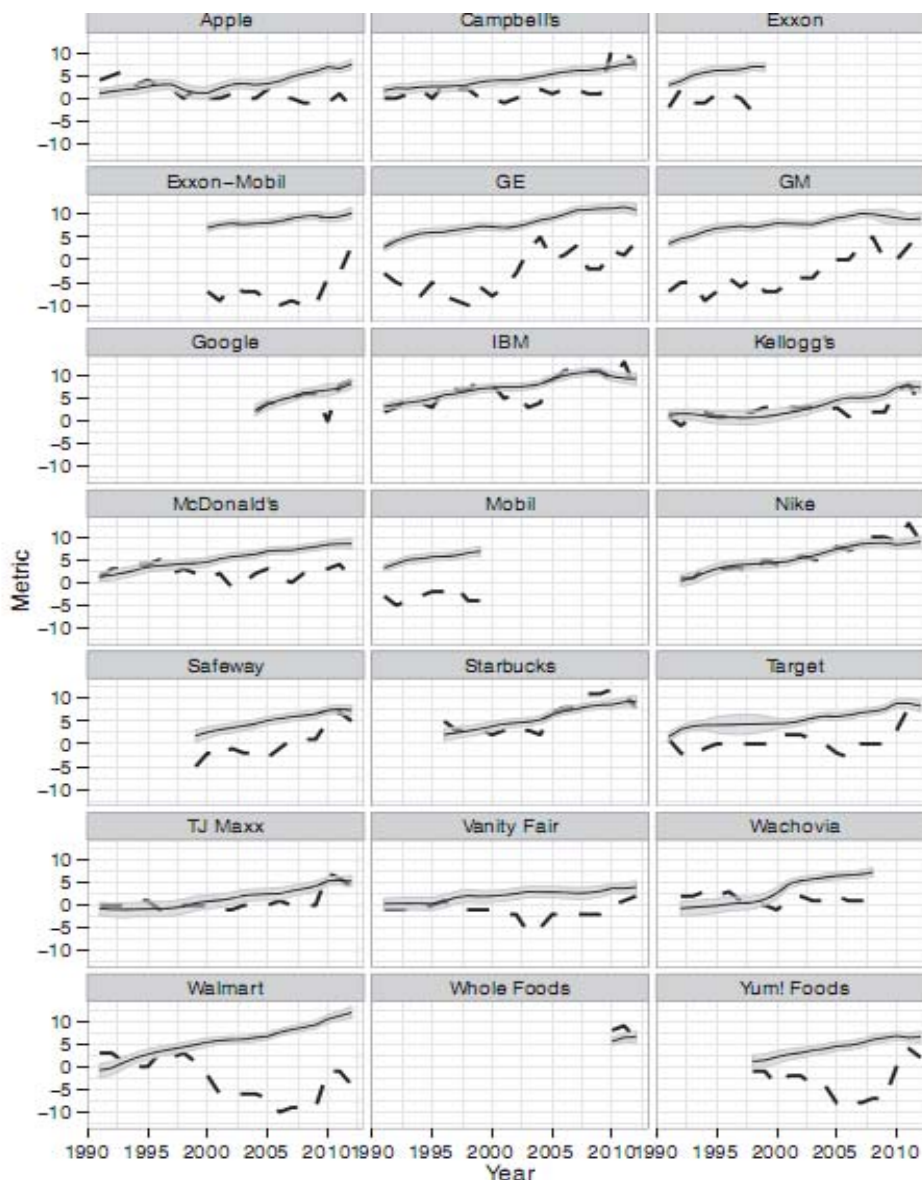

Рис. 1. Оцінка соціальної корпоративної діяльності деяких провідних компаній світу, 1990 – 2010 рр.

Джерело: [12].

Проаналізувавши деякі соціальні проблеми окремих галузей та спрямування інвестицій страховими компаніями у соціально-орієнтовані напрями розвитку економіки, в роботі наголошується, що страхування як соціально-орієнтована галузь не використовує свої можливості щодо спрямування інвестицій на розвиток соціальної сфери, охорону навколишнього середовища, розробку інноваційних технологій ресурсо- та енергозбереження тощо.

Представлена порівняльна характеристика ефективності соціальної активності деяких провідних компаній світу та оцінка їх соціально-орієнтованої діяльності за попередні десять років.

В процесі своєї діяльності страховий сектор зустрічається з ризиками різного роду, які можуть бути суттєво знижені за рахунок дотримання принципів корпоративної соціальної відповідальності та підвищення якості управління. Не зважаючи на те, що соціальні програми фірм та організацій не мають прямого впливу на одержання прибутку, ефективна їх реалізація може дати додаткові дивіденди для бізнесу та підвищити значимість соціальних інвестицій. На жаль, компанії та фірми

фінансової діяльності практично не відчувають необхідності корпоративної соціальної відповідальності та не мають її стратегії подальшого розвитку.

Дискусія. Дослідження даної проблематики не є новим для авторів. Наукові публікації, які стосувались розгляду стабільного страхування, інноваційних технологій страхової діяльності, методології наукових досліджень передували даній статті. У своїй подальшій роботі увага буде приділена вдосконаленню методології оцінки соціальної результативності відповідно до вимог сталого розвитку.

Важливі аспекти економічної діяльності на сучасному етапі вимагають розробки новітніх методів оцінки всіх аспектів, включаючи і корпоративну соціальну відповідальність. Для розв'язання проблем стабільного розвитку науковців запозичують методики з інших наук, зокрема, соціології, психології тощо та адаптують їх до потреб стратегічного менеджменту. І хоча такі поєднання часто не відповідають стандартам, що формувалися роками, сучасні реалії вимагають від наукової спільноти бути толерантними та відкритими до подібних нововве-

день в ім'я продовження розвитку науки та вирішення нагальних практичних проблем.

Список використаних джерел

1. Базилевич В.Д. Страхування: Підручник / [В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич, Р.В. Пікус та ін.; за ред. В.Д. Базилевича]. – К.: Знання, 2008. – 1019 с.
2. Баюра Д.О. Корпоративна соціальна відповідальність як складова підвищення ефективності системи корпоративного управління. – Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Економіка 113-114 / 2009.-с.60-63.
3. Жуковська В.М. Соціальна відповідальність як напрям реалізації корпоративної стратегії розвитку / В.М. Жуковська // Фінанси України. – К.: 2009. – С.14-21.
4. Котлер Ф. Корпоративна соціальна відповідальність / Ф. Котлер, Н. Лі // Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства. [пер. з англ. С.Яринич]. –К.:Стандарт, 2005 – с.4.
5. Національна стратегія соціальної відповідальності бізнесу в Україні. – Режим доступу : www.uspp.org.ua/media/%20КСВ+.doc – Назва з екрану.
6. Національний банк України. Офіційне інтернет-представництво (<http://www.bank.gov.ua>).
7. Пікус Р., Нестерова Д. Ефективність інвестиційної стратегії страхових компаній в Україні / Р.Пікус, Д.Нестерова // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Економіка, 2015, 3 (168). – 6-12. DOI: [dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2016/168_3/1](https://doi.org/10.17721/1728-2667.2016/168_3/1)
8. Річні звіти Нацкомфінпослуг. – Режим доступу:info@nfp.gov.ua – Назва з екрану.
9. Харламова А.О. Корпоративна соціальна відповідальність не-обхідний чинник формування корпоративної стратегії / А.О. Харламова // Ефективна економіка. – 2012. – №2, с.17-21.

10. Alvesson, M., Sandberg, J. (2013). Has management studies lost its Way? Ideas for more imaginative and innovative research. *Journal of Management Studies*, 50(1), 128-152.

11. Arora, A., Gittelman, M., Kaplan, S., Lynch, J., Mitchell, W., and Siggelkow, N. (2016). Question-based innovations in strategy research methods. *Strategic Management Journal*, 37, 3-9.

12. Boyd, B., Gove, S., and Hitt, M. (2005). Construct measurement in strategic management research: illusion or reality? *Strategic Management Journal*, 26(3), 239-257.

13. Carroll, R.J., Primo, D.M., and Richter, B.K. (2016). Using Item Response Theory to improve measure ment in strategic management research: An application to corporate social responsibility. *Strategic Management Journal*, 37,66-85.

14. Krivokapic-Skoko, B., O'Neill, G. (2011). Beyond the qualitative-quantitative distinction: Some innovative methods for business and management research. *International Journal of Multiple Research Approaches*, 5(3), 290-300.

15. Stenner, P., Staintin Rogers, R. (2004). Q methodology and qualiquantology: The example of discriminating between emotions. In

16. Z. Todd, B. Nerlich, S. McKeown, and D.D. Clarke (Eds.), *Mixing methods in psychology* (pp. 57-189). New York: Psychology Press.

17. Takavarasha Jr, S., Bednar, P., and Adams, C. (2011). Using mixed methods for addressing researcher's safety in a conflict area: An innovative of mixed methods research in Zimbabwe. *International Journal of Mixed Methods in Applied Business and Policy research*, 1(1), 28-52.

18. Waddock, S., Graves, S. (1997). The corporate social performance-financial performance link. *Strategic Management Journal*, 18 (4), 303-319.

Надійшла до редколегії 05.03.16

Л. Волохова, канд. экон. наук, доц.,

О. Евсеенко, канд. экон. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ К МЕТОДОЛОГИИ ИССЛЕДОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В СФЕРЕ РИСК-МЕНЕДЖМЕНТА

В работе определена роль страхования и риск-менеджмента в сфере корпоративной социальной ответственности. Рассматривается теория позиционного отзыва и соответствующая ей инновационная модель IRT для анализа комплексных, качественно-определенных характеристик данной сферы. Предложенная развернутая система показателей с учетом страхования, позволяет углубить изучение социальной ответственности в сферериск-менеджмента.

Ключевые слова: социальная ответственность; окружающая среда; устойчивое развитие; общественная организация, риск-менеджмент; методология исследования; моделирование; инновации.

L. Volokhova, PhD in Economics, Associate Professor,

O. Evseenko, PhD in Economics, Associate Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

INNOVATIVE APPROACHES TO RESEARCH METHODOLOGY OF SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE FIELD OF RISK MANAGEMENT

The paper defines the role of insurance and risk management in corporate social responsibility. Analysed some of the social problems of certain sectors of the economy and the distribution of investments by insurance companies in a socially-oriented areas of the economy. The result of the analysis show that the problem of insurance and risk management should be directed to the development of innovative insurance products that would receive specific corporate social value by real locating investments. To better study on strategic risk – management must diversify and improve the traditionally accepted methodological tools. We consider the theory of positional feedback and corresponding IRT innovative model for analysis of complex, highly-defined characteristics of this sector. In order to determine a common objective evaluation system of corporate social responsibility for all companies emphasis on practical social benefits as measuring the effectiveness and success of socially responsible activities, the benefits that the company will receive from the decision of the social project. The proposed comprehensive system of indicators based insurance, which allows you to deepen the study of social responsibility in risk management strategies. The indicator system includes the following sections: 1. Navkolyshnye environment. 2. Local government (social security community). 3. Occupational Safety. 4. Internal corporate relations. 5. Equality. 6. Product Attributes. 7. Management. 8. The interest of business. 9. Liability business. 10. Socially responsible insurance. The comparative characteristic of the efficacy of social activity of companies and assess their socio-oriented activities for the previous ten years.

Keywords: Social Responsibility; Environment; Sustainable Development; Public Organization, Risk Management; Research Methodology; Modeling; Innovation.